

УДК 338.465.4: 334.021

*О. М. Гуцалюк,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,
Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький
А. С. Наволокіна,
аспірантка, Класичний приватний університет, м. Запоріжжя*

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ ТА ЇЇ ЗАКЛАДІВ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

*A. Gutsaliuk
Associate Professor of the Department of Economics, Management and Business,
Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi
A. Navolokina
postgraduate student, Classic Private University, Zaporizhzhia*

ASSESSMENT OF COMPETITIVENESS OF HIGH MEDICAL EDUCATION WITHIN ECONOMIC COOPERATION

У статті охарактеризовано декілька підходів до оцінювання конкурентоспроможності закладів вищої медичної освіти, а саме: міжнародного та національного рейтингового оцінювання, оцінювання конкурентної позиції вишу по відношенню до найбільш впливово конкурента на ринку освітніх послуг та рейтингового оцінювання діяльності окремих працівників та структурних підрозділів медичних навчальних закладів. На основі кваліметричного підходу здійснено оцінювання конкурентоспроможності закладу вищої медичної освіти. Визначено основні критерії оцінювання під час складання міжнародних і національних рейтингів закладів вищої освіти. Сформовано рівні практичної цінності використання комплексної методики визначення конкурентоспроможності закладу вищої медичної освіти. Надано пропозиції щодо формування комплексної методики оцінювання конкурентоспроможності закладів вищої медичної освіти на основі єдиної системи нормативних показників діяльності закладів вищої освіти та прийомів вимірювання результатів навчальної, виховної, наукової, міжнародної та кадрової роботи медичних закладів галузі вищої освіти.

The article describes several approaches to the assessment of the competitiveness of higher education institutions, as: international and national rating assessment, assessment of the competitive position of higher education relating to the most influential competitor in the educational services market and rating assessment of the activities of individual employees and structural subdivisions of medical educational institutions. The level of practical value of the use of a comprehensive methodology for determining the competitiveness of the higher medical education institution is formed. The author shows that Ukrainian higher medical education institutions are not represented in the leading international educational institutions and have satisfactory positions in national ratings, which testifies to their insufficient competitiveness in the educational services market. In order to increase the competitiveness of Ukrainian medical universities, it is offered to

use a comprehensive methodology for assessing the competitive position of an educational institution. By the qualimetric approach, the assessment of the competitiveness of the higher medical education institution is carried out. The basic criteria of evaluation during the compilation of international and national ratings of higher education institutions are determined. The results of this assessment allow to create a database for further participation in national and international rating, identify areas of problem activity of the educational institution, develop measures to improve the work of structural units of higher education, enhance the creative activity of teachers, optimize internal organizational personnel policy, develop plans for the development of teaching, methodological and scientific activity of the educational institution. Proposals for the development of a comprehensive methodology for assessing the competitiveness of higher medical education institutions are presented. It is offered to develop a unified system of normative indicators of activity of educational institutions and methods of measuring the results of educational, educational, scientific, international and personnel work of higher medical education institutions.

Ключові слова: *заклад вищої медичної освіти, конкурентоспроможність, міжнародні та національні рейтинги, освітні послуги, конкурентна позиція, рейтингове оцінювання діяльності працівників та кафедр закладів вищої медичної освіти.*

Keywords: *higher medical education institution, competitiveness, international and national ratings, educational services, competitive position, rating assessment of employees and departments of higher medical education institutions.*

Постановка проблеми. Відповідно до проекту Стратегії розвитку медичної освіти в Україні, питання методичного забезпечення процесу оцінювання конкурентоспроможності закладів вищої медичної освіти набувають певної актуальності. У зазначеній Стратегії одним з напрямів розв'язання проблем галузі визначено інтернаціоналізацію медичної освіти, що передбачає активізацію міжнародної діяльності медичних вишів, забезпечення академічної мобільності студентів, залучення до співпраці іноземних викладачів. Якісні характеристики цих процесів залежать від конкурентної позиції певного навчального медичного закладу і, одночасно, впливають на його конкурентоспроможність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та напрями формування конкурентоспроможності закладів вищої освіти є об'єктом наукових пошуків багатьох вітчизняних і іноземних науковців. При цьому більшість науковців приділяє увагу перевагам, недолікам й перспективам подальшого розвитку технологій ранжування навчальних закладів, серед яких О. Прядко, І. Тарасов, О. Шуригін [1], О. Хижняк [2], К. Чернобай [3], К. Хорошак [4] та інші. Досвід впровадження рейтингового оцінювання результатів діяльності викладачів та окремих підрозділів навчальних закладів висвітлено в наукових працях Т. Бойчука, І. Геруша, В. Ходорковського, Є. Ткач [5; 6]. Питання підвищення конкурентоспроможності закладів вищої освіти та освітніх послуг розглядаються в наукових працях Я. Горинь, О. Сенишин [7; 8], Н. Константюк [9] та інших науковців. Системний підхід до оцінювання конкурентоспроможності медичного вишу на основі аналізу впливу зовнішніх і внутрішніх чинників висвітлено в публікації російських вчених І. Артюхова, А. Шультіна, І. Аверченка, Є. Козлова [10]. Однак наразі існує потреба в розробці комплексної методики оцінювання конкурентоспроможності закладів вищої медичної освіти, яка містила б індикатори оцінки конкурентної позиції вишу як на національному, так і на міжнародному рівні на основі досягнень окремих викладачів, кафедр та факультетів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розробка пропозицій щодо формування комплексної методики оцінювання конкурентоспроможності закладів вищої медичної освіти.

Виклад основного матеріалу. Під конкурентоспроможністю закладів вищої освіти слід розуміти їхню здатність успішно продавати освітні послуги та результати науково-дослідних робіт і, таким чином, залучати кошти іноземних і вітчизняних студентів, замовників НДДКР, покупців патентів, надавачів грантів, а також кошти державного фінансування у вигляді державного замовлення на підготовку фахівців в певній галузі знань. Без достатнього фінансування діяльності навчального закладу, зважаючи на швидкість технологічних змін та постійне зростання вимог до якості освітніх послуг, його розвиток наразі стає неможливим. Одним з підходів оцінювання конкурентоспроможності вишів є складання міжнародних, національних та регіональних рейтингів.

Історія міжнародних рейтингів освітніх установ налічує понад 150 років. У 1863 році Карел Коржистка (Karel František Edvard Rytíř Kofistka) – геодезист, географ і інженер – опублікував роботу «Вище політехнічне навчання в Німеччині, Швейцарії, Франції, Бельгії і Англії», в якій була реалізована одна з перших спроб складання рейтингу закладів вищої освіти [11]. Наприкінці ХХ століття все більше країн і організацій стало залучатися до складання рейтингів освітніх установ. Національні, регіональні й міжнародні рейтинги складаються сьогодні в США, Великій Британії, Канаді, Польщі, Німеччині, Франції, Україні, низці країн Азії.

Найбільш авторитетними наразі є такі глобальні рейтинги: Всесвітній рейтинг університетів (World Universities Rankings), Рейтинг кращих університетів світу (QS World University Rankings), Академічний рейтинг університетів світу (Academic Ranking World Universities), Best Global Universities Rankings та Ranking Web or Webometrics, основні характеристики яких наведено в табл. 1.

Таблиця 1.
Характеристики провідних міжнародних рейтингів закладів вищої освіти

Назва рейтингу	Укладачі (країна)	Опис, основна мета	Тематичні групи	Показники оцінювання, вагові коефіцієнти
The World University Rankings	Британське видавництво Times Higher Education (THE)	Надання докладної інформації щодо продуктивності університетської діяльності за всіма основними напрямками, а також дозволяє порівнювати заклади вищої освіти з іншими установами за регіонами, предметами та іншими ключовими критеріями.	<ol style="list-style-type: none"> 1 Науки про життя (<i>Life sciences</i>). 2 Клінічна, доклінічна медицина та охорона здоров'я (<i>Clinical, pre-clinical & health</i>). 3 Фізичні науки (<i>Physical sciences</i>) 4 Психологія (<i>Psychology</i>). 5 Інженерні науки та технології (<i>Engineering & technology</i>). 6 Комп'ютерні науки (<i>Computer Science</i>). 7 Правознавство (<i>Law</i>). 8 Мистецтво та гуманітарні науки (<i>Arts & humanities</i>). 9 Бізнес та економіка (<i>Business & Economics</i>). 10 Соціальні науки (<i>Social sciences</i>). 11 Освіта (<i>Education</i>). 	Навчання (Teaching) 30%, дослідження (Research) 30%, цитування (Citations) 30%, міжнародна спрямованість (International outlook) 7,5%, доходи від досліджень для промисловості (Industry income) 2,5%.
Academic Ranking of World Universities	Центр університетів світового рівня (CWCU), Вища школа освіти (до того Інститут вищої освіти) Шанхайського університету Цзяо Тонг, Китай	Рейтинг оцінює наукову й академічну діяльність закладів вищої освіти з метою зменшення впливу особливостей національних систем освіти на підсумкову оцінку. В дослідженні беруть участь понад 1 200 вишів і лише 500 потрапляють до списку кращих університетів світу.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Природничі науки і математика (SCI). Зокрема математика, фізика, хімія, метеорологія, науки про Землю, планетарні науки. 2. Техніка/технологія та інформатика (ENG). Зокрема механізми, електричні науки, загальнобудівельна наука, хімічна промисловість, наука про матеріали, інформатика тощо. 3. Життя та сільськогосподарські науки (LIFE). Зокрема біологія, біомедицина, агрономія і наука про навколишнє середовище. 4. Клінічна медицина і фармація (MED). Зокрема клінічна медицина, стоматологія, наука догляду за хворими, суспільна охорона здоров'я, ветеринарія, фармакологія тощо. 5. Соціальні науки (SOC). Зокрема економіка, соціологія, політологія, правознавство, освіта, управління тощо. 	Випускники-лауреати Нобелівської або Філдсовської премії (10%), співробітники-лауреати Нобелівської або Філдсовської премії (20%), частота цитування дослідників у 21 категорії (20%), статті, опубліковані в журналах Nature або Science (20%), індекси цитування для природничих і гуманітарних наук Інституту наукової інформації, Science Citation Index і Social Sciences Citation Index, а також індекси провідних журналів Arts and Humanities Citation Index (20%), сукупний результат попередніх показників по відношенню до чисельності персоналу вишу (10%).

QS World University Rankings	Британська консалтингова компанія Quacquarelli Symonds (QS)	Комбінування статистичного аналізу діяльності навчальних закладів, аудійованих даних, даних глобального експертного опитування представників міжнародної академічної спільноти і роботодавців. Оцінюються понад 2 500 навчальних закладів світу, з яких 500 потрапляють до рейтингу.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Природничі науки. 2. Соціальні науки. 3. Гуманітарні науки і мистецтво. 4. Науки про життя. 5. Інженерні науки і технології. 	Репутація в академічному середовищі (40%), цитування наукових публікацій представників університету (20%), співвідношення кількості викладачів і студентів (20%), ставлення роботодавців до випускників (10%), відносна чисельність іноземних викладачів і студентів (по 5%).
Best Global Universities Rankings	U.S. News & World Report — американський журнал новин, м. Вашингтон	Рейтинг побудований на основі 13 показників, які вимірюють результати наукових досліджень освітніх закладів та їх глобальну й регіональну репутацію.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сільськогосподарські науки. 2. Біологія і біохімія. 3. Хімія. 4. Клінічна медицина. 5. Навколишнє середовище /екологія. 6. Науки про землю. 7. Імунологія. 8. Матеріалознавство. 9. Мікробіологія. 10. Молекулярна біологія і генетика. 	Глобальна науково-дослідна репутація (12,5%), регіональна науково-дослідна репутація (12,5%), кількість публікацій 10%, кількість книг (2,5%), конференції (2,5%), нормований рівень цитування 10%, всього цитувань (7,5%), кількість публікацій, що входять до
Best Global Universities Rankings	U.S. News & World Report — американський журнал новин, м. Вашингтон	Абітурієнти можуть використовувати ці рейтинги для вивчення варіантів отримання вищої освіти, що існують за межами їх власних країн, і для порівняння ключових аспектів дослідницьких місій шкіл.	<ol style="list-style-type: none"> 11. Неврологія і поведінкові науки. 12. Фармакологія і токсикологія. 13. Фізика. 14. Ботаніка і зоологія. 15. Психіатрія / психологія. 16. Науки про космос. 17. Інформатика. 18. Економіка і бізнес. 19. Математика. 20. Інженерні науки. 21. Соціальні (суспільні) науки і науки, пов'язані з охороною здоров'я. 22. Мистецтво і гуманітарні науки. 	10% найбільш цитованих (12,5%), частка публікацій, що входять до 10% найбільш цитованих (10%), міжнародна співпраця в публікаціях (5%), кількість високо цитованих публікацій за 10-річний період (5%), співвідношення числа високо цитованих публікацій до загальної кількості публікацій університету 5%, частка публікацій з іноземними співавторами 5%.
Ranking Web or Webometrics	Cybermetrics Lab (Іспанська національна дослідницька рада, CSIC)	Навчальні заклади порівнюються за ступенем наповнення їх офіційних інтернет-сайтів. При цьому підсумовуються не кількісні значення показників, а рангові (підсумовуються місця конкретного вузу в ранжируванні по кожному з чотирьох показників рейтингу).	—	Size (S) – кількість сторінок сайту, що покриваються пошуковими системами (25%). Visibility (V) – кількість унікальних зовнішніх посилань на сторінки сайту (50%). Rich Files (R) – кількість «цінних» файлів, розміщених на сайті (12,5%). Scholar (Sc) – кількість сторінок і посилань на сайт навчального закладу (12,5%).

Джерело: складено автором з використанням [13; 14; 15; 16; 17]

Відповідно методиці World University Rankings визначення рейтингу ведеться за 13 параметрами (індикаторами), кожний з яких має свою вагу (відсоток від загального балу). Індикатори згруповані в 5 категорій. Участь в рейтингу для навчальних закладів є добровільною та безкоштовною. Для участі навчальний заклад повинен завчасно надати відповідальним укладачам заяву та необхідну інформацію [12]. На думку експертів, у рейтингу Times Higher Education оцінюються лише ті університети, що займаються наукою [4].

Академічний рейтинг університетів світу (ARWU) вперше був опублікований в червні 2003 року Центром Дослідження Університетів Світового Класу (CWCU) Академії Вищої Освіти (колишній Інститут Вищої Освіти) Шанхайського Університету Цзяо Тун, Китай. ARWU визначений на основі шести об'єктивних показників, а саме: кількість випускників і співробітників, нагороджених Нобелівською або Філдсовською премією, чисельність високо цитованих дослідників, статей, опублікованих в журналах Nature і Science, статей, проіндексованих в Science Citation Index – Expanded і Social Sciences CitationIndex, продуктивність університету в розрахунку на душу населення. Значний вплив ARWU обумовлений науково обґрунтованою, стабільною та прозорою методикою, що використовується під час ранжування [12]. Так само, як і в попередньому рейтингу, більшість його критеріїв оцінюють наукову діяльність університетів.

При складанні рейтингу World University Rankings QS використовують шість простих показників, які достатньо мірою характеризують продуктивність діяльності університетів, серед яких: академічна репутація, репутація серед працедавців, співвідношення студентів і викладачів, цитування, співвідношення міжнародних факультетів, співвідношення іноземних студентів [13]. Отже, рейтинг надає докладний огляд навчальних закладів, на основі якого абітурієнти мають можливість визначити, які саме університети є найкращими за певними освітніми програми, умовами навчання, можливістю подальшого працевлаштування, соціальній відповідальності, інклюзивності тощо.

National University Rankings на постійній основі складається в межах формування Best Global Universities Rankings з метою позиціонування університетів США серед провідних навчальних закладів у світовому масштабі [14]. Результатами ранжування можуть скористатись не тільки абітурієнти, але й університети для визначення власної конкурентної позиції в межах своєї країни або регіону, а також для пошуку партнерів з міжнародного співробітництва. Саме з метою подальшого зміцнення міжнародної співпраці між університетами до методики вносяться певні зміни: наприклад, у 2017 році більш високі бали отримали школи, що публікували статті в співавторстві з дослідниками інших країн.

Рейтинг Web of Webometrics є найбільшим академічним рейтингом закладів вищої освіти. З 2004 року і кожні шість місяців лабораторія кіберметрії (Іспанська національна дослідницька рада, CSIC) проводить незалежний, об'єктивний, безкоштовний відкритий науковий захід для надання надійної, багатовимірної, оновленої і корисної інформації про роботу університетів зі всього світу, заснований на веб-присутності. При цьому для оцінювання якості ресурсу використовує аналіз посилань, оскільки це набагато більш могутній інструмент, ніж аналіз цитування або глобальні опитування [15].

Результати ранжування навчальних закладів мають на сьогодні широке застосування. В першу чергу вони використовуються потенційними студентами при прийнятті рішення про вибір навчального закладу для здобуття певного освітнього рівня (бакалавр, магістр, аспірант, докторант). З огляду на постійне зростання попиту на отримання освітніх послуг у зв'язку зі збільшенням потреби в додатковій освіті, підвищенні кваліфікації та перепідготовці, можна прогнозувати подальше зростання популярності рейтингів як орієнтирів для більш інформованого вибору. Окрім цього ранжирування надає кожному університету певні орієнтири власного розвитку, сприяє встановленню конкуренції між закладами вищої освіти, що, у свою чергу, сприяє підвищенню якості освітніх програм.

Зацікавленість працедавців результатами рейтингування обґрунтована, з одного боку, рівнем і якістю освіти потенційних співробітників, а з іншого – можливістю взаємодії з освітньою організацією в сфері прикладних досліджень і розробок, яка характеризується її відносним дослідницьким і інноваційним потенціалом. Багаточисельні фундації розвитку й підтримки використовують результати рейтингування під час визначення переможців в різних конкурсах.

Отже популярність рейтингів невинно зростає, при цьому також зростає кількість зауважень стосовно показників, що використовуються в рейтингах, та методів їх визначення. У 2004 році для розробки системи принципів складання рейтингів було створено Міжнародну експертну групу по рейтингах (IREG). Метою процесу схвалення рейтингу IREG, що проводиться незалежними експертами, є перевірка й підтвердження того, що даний рейтинг складається професійно, з прозорою методологією, дотриманням передового досвіду та відповідає потребі у відповідній інформації різних зацікавлених сторін: студентів, закладів вищої освіти, працедавців та інших.

Серед переваг рейтингування навчальних закладів науковці зазначають: спрощення й прояснення складного середовища вищої освіти для потенційних студентів і зацікавлених сторін; забезпечення університетам реклами і сприяння їх популярності; надання стимулів для підвищення якості навчання й результативності наукових досліджень; покращення якості збирання даних в галузі вищої освіти. Недоліками діяльності зі складання рейтингів є: надання недостовірної інформації щодо якості освіти у зв'язку з обмеженням доступу до внутрішніх даних навчальних закладів; надання спотвореної картини про зміни в часі (незмітність даних за різні періоди внаслідок того, що показники й методи їх обробки змінюються); не врахування універсальними рейтингами особливостей різних типів освітніх установ [16, с. 208].

На даний момент вітчизняні заклади вищої медичної освіти в міжнародних рейтингах відсутні або займають низькі позиції. Так, Львівський національний медичний університет у рейтингу Webometrics Ranking January 2017 займає лише 3755 місце [17]. Протягом шести місяців 2016 року Національний медичний університет імені О.О. Богомольця проходив незалежний зовнішній аудит міжнародної рейтингової системи QS Stars University Rankings (Лондон, Велика Британія), за результатами якого отримав три зірки QS Stars з п'яти можливих, ставши першим та єдиним освітнім медичним закладом в Україні, який отримав таку високу оцінку [18]. В інших міжнародних рейтингах вітчизняні заклади вищої медичної освіти відсутні.

На думку експертів причинами відсутності українських медичних університетів в міжнародних рейтингах є: незадовільний рівень та обсяги наукової роботи, академічна недобросовісність, низький рівень або повна відсутність міжнародної співпраці, недостатній показник цитування наукових праць, недостатній обсяг публікацій в міжнародних наукових виданнях, скорочення чисельності іноземних студентів, низький рівень академічної мобільності, брак міжнародного досвіду серед викладачів, відсутність освітніх програм, дисципліни яких в повному обсязі викладаються англійською мовою.

Орієнтиром вибору вітчизняного медичного вишу для абітурієнтів можуть слугувати національні рейтинги освітніх закладів. Серед таких рейтингів можна зазначити рейтинг університетів України “Топ-200 Україна”, рейтинг “Scopus”, рейтинг “Бал ЗНО на контракт” (табл. 2) та консолідований рейтинг закладів вищої освіти України.

Рейтинг “Топ-200 Україна” позиціонує себе як єдиний рейтинг, акредитований Міжнародною експертною групою з ранжування (IREG), який складається на основі універсальної системи критеріїв, що містить три комплексних індекси: індекс якості науково-педагогічного потенціалу, індекс якості навчання та індекс міжнародного визнання. Продуктивність діяльності закладів вищої освіти визначають за допомогою загального індексу рейтингової оцінки, який є інтегральним і визначається на основі зазначених вище комплексних індексів.

Таблиця 2.
Характеристики вітчизняних рейтингів закладів вищої медичної освіти

Назва рейтингу	Укладачі, розробники	Критерії оцінювання	Індикатори оцінювання	Вагові коефіцієнти, %
Рейтинг університетів України «Топ-200 Україна»	Кафедра ЮНЕСКО “Вища технічна освіта, прикладний системний аналіз та інформатика”	Якість науково-педагогічного потенціалу (50%)	Кількість штатних співробітників, обраних академіками НАН України	27,5
			Кількість штатних співробітників, обраних член-кореспондентами НАН України	13,5
			Кількість професорів серед штатних співробітників ЗВО	2,5
			Кількість доцентів серед штатних співробітників ЗВО	0,6
			Кількість докторів наук серед штатних співробітників ЗВО	2,5
			Кількість кандидатів наук серед штатних співробітників ЗВО	0,5
			Кількість штатних співробітників, нагороджених Державною премією в області науки і техніки або Державною премією ім. Т. Шевченка	2,8
		Якість навчання (30%)	Кількість студентів, переможців та призерів міжнародних олімпіад (конкурсів)	7,5
			Кількість студентів, переможців та призерів загальноукраїнських олімпіад (конкурсів)	1,5
			Співвідношення кількості магістрів до кількості бакалаврів	7,0
			Масштаб ЗВО	14,0
		Міжнародне визнання (20%)	Кількість іноземних студентів	1,0
			Членство навчального закладу у Європейській асоціації університетів	7,0
Членство навчального закладу у Великій хартії університетів	6,0			

		Членство навчального закладу у Євразійській асоціації університетів	3,0
		Членство навчального закладу в мережі університетів країн Чорноморського регіону	3,0
Рейтинг «Scopus»	ТОВ “Видавнича служба URAN (Ukrainian Research and Academic Network)”	Показники бази даних Scopus, яка є інструментом для відстеження цитування наукової статі, публікованої учбовим закладом або його працівниками в наукових виданнях. Заклади вищої освіти оцінено за індексом Хірша – показником, що заснований на кількості наукових публікацій і кількості цитувань цих публікацій.	–
Рейтинг «Бал ЗНО на контракт»	Інформаційна система “Вступ.ОСВІТА.UA”	Середній бал сертифікатів ЗНО розрахований серед усіх осіб, що зараховані на навчання за власні кошти (контракт) на перший курс для здобуття ступеня бакалавра на основі повної загальної середньої освіти.	–

Джерело: складено автором з використанням [21; 22; 23]

Також, окрім загальної рейтингової таблиці для найкращих 200 вишів визначають рейтинги за групами університетів: класичні, технічні, технологічні, педагогічні, медичні, юридичні, заклади економіки, управління та торгівлі, аграрні, будівельні та транспортні, заклади недержавної форми власності [19].

Результати наступного рейтингу закладів вищої освіти базуються на показниках бази даних Scopus, яка є інструментом для відстеження цитування наукових статей, що опубліковані освітнім закладом або його співробітниками. У рейтинговій таблиці вітчизняні виші ранжирують за індексом Хірша – кількісним показником, заснованим на кількості наукових публікацій і кількості їх цитувань. Найкращий результат за цим показником у 2017 році серед закладів вищої медичної освіти мав Донецький національний медичний університет – сьоме місце в загальному рейтингу [20].

Під час складання рейтингу “Бал ЗНО на контракт” використовують дані вступної кампанії, що отримані інформаційною системою з Єдиної державної бази з питань освіти. До рейтингу не включені заклади вищої освіти, до яких зараховано менше 20 осіб на контракт, а також окремі структурні підрозділи навчальних закладів. Середній бал сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання розрахований серед усіх осіб, які зараховані на перший курс за кошти фізичних та юридичних осіб (контракт). Восьму сходинку рейтингу 2017 року займає Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця (найкращий результат серед медичних освітніх закладів), шістнадцяте місце – державний заклад “Дніпропетровська медична академія МОЗ України” [21].

Консолідований рейтинг медичних ВНЗ України складається інформаційним ресурсом “Освіта.ua” на основі рейтингів “ТОП-200 Україна”, “Scopus” і “Міжнародного рейтингу “Вебометрикс””. Якщо навчальний заклад не був представлений в будь-якому з рейтингів, то йому привласнюють місце, наступне за останнім в цьому рейтингу. За результатами 2017 року серед десяти кращих медичних вишів перше (найвище) місце в консолідованому рейтингу належить Львівському національному медичному університету ім. Данила Галицького. У загальному рейтингу університет розділив 20-21 місце з Ужгородським національним університетом. Другим у рейтингу став Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця (25 місце у загальному рейтингу). Третю сходинку посів Національний фармацевтичний університет (Харків) (31 сходинка в загальному рейтингу) [22].

На наш погляд, цікавим досвідом рейтингування вітчизняних медичних вишів був аналіз рейтингових показників діяльності дванадцяти закладів вищої медичної освіти та трьох закладів післядипломної освіти, який проводився відповідно до наказу МОЗ України від 22 листопада 2013 року № 1000 “Про рейтингове оцінювання діяльності вищих навчальних закладів IV рівня акредитації та закладів післядипломної освіти МОЗ України” [23] з метою належного узагальнення результатів оцінки різних аспектів їхньої діяльності у 2014 році.

Результати оцінювання наведено у Галузевому довіднику [24] у вигляді узагальненої інформації щодо моніторингу діяльності вищезазначених навчальних закладів за сорока основними показниками. Усі показники згруповані у вісім окремих розділів: навчально-методична робота; наукова діяльність; кадрова політика; міжнародне, державне та галузеве визнання роботи; виховна робота; лікувальна робота; матеріально-технічне забезпечення, фінансова і господарська діяльність. Методика аналізу передбачала складання рейтингових матриць закладів за кожним показником, групою показників і в цілому щодо діяльності закладу з наданням оцінок: «успішна», «достатньо успішна», «частково успішна» та «потребує покращення». Нажаль укладачами довідника під час загальної оцінки не було побудовано підсумкового рейтингу, а розроблені пропозиції передбачали рекомендації керівникам навчальних закладів та організаторів вищої медичної освіти щодо необхідності покращення окремих показників, які отримали найнижчу оцінку.

Отже, узагальнюючи вищенаведене, можна підсумувати, що основними критеріями оцінювання під час складання міжнародних і національних рейтингів закладів вищої освіти є: рівень навчальної та виховної роботи, наукова діяльність, кадрова політика та міжнародна спрямованість діяльності. З метою створення передумов для розвитку зазначених сфер діяльності українських медичних університетів вважаємо за доцільне

впровадження уніфікованої системи визначення конкурентної позиції кожного окремого вишу на основі проведення самооцінки комбінації чинників конкурентоспроможності навчальним закладом та оцінок експертів, що виставляються під час моніторингових візитів. Підрахунок результатів можна проводити з використанням кваліметричного підходу.

З метою подальшого використання в національному та міжнародному рейтингуванні результатів оцінювання конкурентної позиції певного вишу в якості параметрів оцінки можна обрати: навчальну та виховну роботу, кадри, наукову роботу й міжнародну діяльність. Кваліметричний підхід передбачає встановлення вагового коефіцієнту для кожного параметру, що віддзеркалює його важливість у досягненні конкурентних переваг на ринку освітніх послуг. З огляду на орієнтацію освітніх закладів, в першу чергу, на споживачів послуг, що надаються, розподіл вагових коефіцієнтів може бути таким: навчальна та виховна робота – 0,35, кадри – 0,25, наукова робота – 0,20, міжнародна діяльність – 0,20. Зміст параметрів оцінювання конкретизується декількома факторами, які, в свою чергу, містять по п'ять критеріїв. Для кожного фактору та критерію також встановлюється ваговий коефіцієнт. Вагові коефіцієнти параметрів, факторів в межах одного параметру та критеріїв в межах одного фактору складають одиницю (табл. 3).

Таблиця 3.

Кваліметричний підхід до оцінювання конкурентоспроможності закладу вищої медичної освіти

Параметри	К _{ваг.п}	Фактори	К _{ваг.ф}	Критерії	К _{ваг.к}
Навчальна та виховна робота	0,35				
		Навчання та його результати	0,25		
				Співвідношення співробітників і студентів	0,25
				Наявність англomовних освітніх програм	0,20
				Наявність програм з обміну студентів	0,15
				Результати складання ліцензійних іспитів	0,30
				Чисельність студентів-призерів студентських предметних олімпіад	0,10
				Разом	1,00
		Навчально-методична робота	0,20		
				Видання навчальної літератури	0,25
				Видання методичної літератури	0,25
				Впровадження в освітній процес інноваційних методів навчання	0,20
				Участь у медичних і фармацевтичних виставках	0,15
				Публікація науково-методичних статей та тез	0,15
				Разом	1,00
		Лікувальна робота	0,25		
				Кількість університетських клінік	0,25
				Консультативна та хірургічна активність співробітників протягом року	0,2
				Участь у створенні клінічних протоколів	0,15
				Наявність у викладачів лікарської кваліфікаційної категорії	0,15
				Технології набуття практичних навичок	0,25
				Разом	1,00
		Виховна робота	0,10		
				Чисельність студентів-призерів мистецьких та творчих конкурсів	0,20
				Чисельність студентів-призерів спортивних змагань	0,20
				Участь студентів у волонтерському русі	0,15
				Кількість проведених заходів, присвячених знаменним подіям, національно-культурним традиціям, провідним вченим тощо	0,25
				Кількість пропущених без поважних причин занять на 100 студентів	0,20
				Разом	1,00

	Матеріально-технічне забезпечення	0,20		
			Кількість навчальних місць у навчально-тренінгових центрах	0,20
			Забезпеченість гуртожитками іногородніх суб'єктів навчання на 100 іногородніх осіб	0,20
			Забезпеченість комп'ютерами, підключеними до мережі Інтернет на 100 осіб	0,25
			Забезпечення сучасними підручниками, виданими за останні 5 років на 1 суб'єкта навчання	0,15
			Кількість місць у електронних читальних залах з вільним безпроводним інтернет-доступом на 100 осіб	0,20
			Разом	1,00
Кадри	0,25			
	Рівень кваліфікації	0,40		
			Чисельність професорів, які працюють за основним місцем роботи на 100 осіб професорсько-викладацького складу	0,20
			Чисельність доцентів, які працюють за основним місцем роботи, на 100 осіб професорсько-викладацького складу	0,20
			Питома вага кандидатів та докторів наук, які не досягли пенсійного віку	0,25
			Питома вага викладачів без наукового ступеня, які працюють більше трьох років	0,20
			Кількість викладачів, які працюють позаштатними спеціалістами МОЗ України та структурних підрозділів з питань охорони здоров'я міських державних адміністрацій, на 100 посад	0,15
			Разом	1,00
	Підвищення кваліфікації	0,35		
			Тематичне вдосконалення, стажування на робочому місці	0,10
			Курси з англійської мови	0,25
			Передатестаційні цикли	0,20
			Виїзні курси підвищення кваліфікації	0,25
			Курси спеціалізації	0,20
			Разом	1,00
	Кадрова політика	0,25		
			Наявність кадрового резерву	0,15
			Залучення викладачів до прийняття рішень	0,25
			Наявність практики проведення відкритих конкурсів на зайняття посад	0,20
			Наявність ефективних контрактів	0,25
			Наявність довічних контрактів	0,15
			Разом	1,00
	Разом	1,00		
Наукова робота	0,20			
	Публікації	0,35		
			Кількість публікацій в міжнародних наукових виданнях на 100 посад	0,25
			Індекс Хірша за показниками наукометричної бази даних Scopus	0,25
			Кількість опублікованих монографій на 100 посад	0,15
			Участь у роботі міжнародних та всеукраїнських	0,10

			науково-практичних конференцій	
			Наявність університетського наукового журналу, зареєстрованого в наукометричних базах	0,25
			Разом	1,00
	Результати досліджень	0,30		
			Кількість госпрозрахункових наукових тем на 100 посад	0,20
			Кількість отриманих патентів на винахід на 100 посад	0,20
			Кількість отриманих грантів на 100 посад	0,20
			Питома вага доходів від впровадження результатів досліджень в загальній сумі доходів навчального закладу	0,15
			Кількість затверджених кандидатських та докторських дисертацій на 100 посад	0,25
			Разом	1,00
	Репутація	0,35		
			Кількість присвоєних протягом року почесних звань Державного рівня на 100 посад	0,2
			Кількість присуджених державних і міжнародних премій протягом року на 100 посад	0,25
			Просування навчального закладу у глобальних порталах, присвячених вищій освіті	0,15
			Академічна доброчесність	0,25
			Іміджеві згадування у ЗМІ	0,15
			Разом	1,00
	Разом	1,00		
Міжнародна діяльність	0,20			
	Міжнародна наукова співпраця	0,40		
			Участь в міжнародних наукових мегапроектах	0,15
			Наявність спільних наукових лабораторій під керівництвом іноземного науковця	0,15
			Виконання міжнародних дослідницьких грантів	0,25
			Публікація наукових статей у співавторстві з іноземними дослідниками	0,25
			Кількість іноземних закладів-партнерів, з якими укладено офіційні угоди про наукову співпрацю на 100 посад	0,20
			Разом	1,00
	Міжнародне спрямування	0,60		
			Чисельність працівників, студентів та аспірантів, направлених за кордон на навчання або стажування на 100 осіб	0,20
			Питома вага іноземних студентів в загальній кількості осіб, що навчаються	0,30
			Питома вага іноземних викладачів в загальній кількості працівників	0,25
			Наявність англomовного веб-сайту та ступінь його наповнення	0,15
			Участь в міжнародних освітянських виставках	0,10
			Разом	1,00
	Разом	1,00		

Джерело: складено автором

Для визначення рівня конкурентоспроможності певного навчального закладу пропонується використовувати п'яти бальну шкалу оцінок: 0-1,9 – неприпустимий рівень; 2,0-3,0 – критичний (низький)

рівень; 3,1-3,9 – достатній (середній) рівень; 4,0-4,5 – високий (вище середнього) рівень; 4,6-5,0 – відмінний (дуже високий) рівень.

Оцінка кожного фактора визначається як сума добутків оцінок за кожний критерій і відповідних коефіцієнтів вагомості:

$$\Phi_i = \sum_{i=1}^N K_i \times K_{\text{ваг.к.і}}, \quad (1)$$

де Φ_i – зважена оцінка і-того фактору;

K_i – бальна оцінка і-того критерію;

$K_{\text{ваг.к.і}}$ – ваговий коефіцієнт і-того критерію;

N – кількість критеріїв.

Оцінка кожного параметра визначається як сума добутків оцінок за кожний фактор і відповідного коефіцієнта вагомості:

$$\Pi_i = \sum_{i=1}^N \Phi_i \times K_{\text{ваг.ф.і}}, \quad (2)$$

де Π_i – зважена оцінка і-того параметру;

Φ_i – зважена оцінка і-того фактору;

$K_{\text{ваг.ф.і}}$ – ваговий коефіцієнт і-того фактору;

N – кількість факторів.

Оцінка рівня конкурентоспроможності навчального закладу визначається як сума добутків оцінок за параметри і відповідного коефіцієнта вагомості:

$$PKCP = \sum_{i=1}^N \Pi_i \times K_{\text{ваг.п.і}}, \quad (3)$$

де $PKCP$ – рівень конкурентоспроможності навчального закладу;

Π_i – зважена оцінка і-того параметру;

$K_{\text{ваг.п.і}}$ – ваговий коефіцієнт і-того параметру;

N – кількість параметрів.

В якості еталонних показників для порівняння можна використовувати показники провідного національного медичного вишу, нормативні вимоги МОЗ України, експертні оцінки фахівців, що приймають участь у моніторингових вимірюваннях.

Інформаційною базою даних для визначення конкурентоспроможності закладу вищої медичної освіти можуть слугувати данні електронної системи внутрішнього рейтингування діяльності кафедр, структурних підрозділів університету та його професорсько-викладацького складу. Багаторічний досвід проведення такого рейтингування має Запорізький державний медичний університет (ЗДМУ) [25].

Рейтингова система оцінки діяльності структурних підрозділів та викладачів ЗДМУ спрямована на узагальнення результатів різних аспектів діяльності та визначення шляхів удосконалення роботи структурних підрозділів, підвищення творчої активності викладачів, формування пріоритетних напрямків розвитку у навчальній, методичній і науковій сферах. Крім того, рейтингова оцінка діяльності кожного викладача є об'єктивним підґрунтям роботи атестаційної комісії в період продовження особистого контракту та матеріального стимулювання праці співробітників. Відповідне «Положення» розроблено згідно вимогам наказу МОЗ України «Про рейтингове оцінювання діяльності вищих навчальних закладів IV рівня акредитації та закладів післядипломної освіти МОЗ України» [23].

Таким чином, для забезпечення комплексного використання запропонованого кваліметричного підходу до оцінювання конкурентоспроможності закладу вищої медичної освіти необхідно:

– переглянути критерії оцінювання результатів роботи кафедр, структурних підрозділів та викладачів навчальних закладів з метою їх приведення до єдиної системи показників, прикладом якої може бути перелік критеріїв, наведених у табл. 3;

– запровадити регулярне здійснення внутрішнього університетського рейтингування кафедр, структурних підрозділів та викладачів закладів вищої медичної освіти;

– встановити оптимальні часові межі збирання й обробки інформації з метою створення умов подальшого її використання у національному та міжнародному рейтингуванні вітчизняних закладів вищої медичної освіти.

Практична цінність приведення методик рейтингового оцінювання результатів роботи навчальних закладів до єдиної системи, яку можна використовувати на локальному, національному та міжнародному рівнях, полягатиме у такому:

- використання інформації, отриманої під час внутрішнього університетського рейтингового оцінювання результатів роботи кафедр, структурних підрозділів та викладачів для вдосконалення роботи структурних підрозділів, підвищення творчої активності викладачів, оптимізації внутрішньої кадрової політики, розробки планів розвитку навчальної, методичної та наукової діяльності навчального закладу;
- визначення конкурентної позиції вишу на національному ринку освітніх послуг;
- визначення проблемних напрямів діяльності навчального закладу з метою розробки заходів щодо покращення окремих її показників, що отримали незадовільну оцінку;
- надання докладної інформації абітурієнтам, науковцям і викладачам щодо продуктивності діяльності закладу вищої медичної освіти;
- формування позитивного іміджу закладу на міжнародному рівні (рис. 1).

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших досліджень. Результати проведеного дослідження показали, що вітчизняні заклади вищої медичної освіти не представлені в провідних міжнародних рейтингах освітніх закладів та займають задовільні позиції в національних рейтингах, що свідчить про їх недостатню конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг. З метою підвищення конкурентоспроможності українських медичних вишів запропоновано використання комплексної методики оцінювання конкурентної позиції навчального закладу.

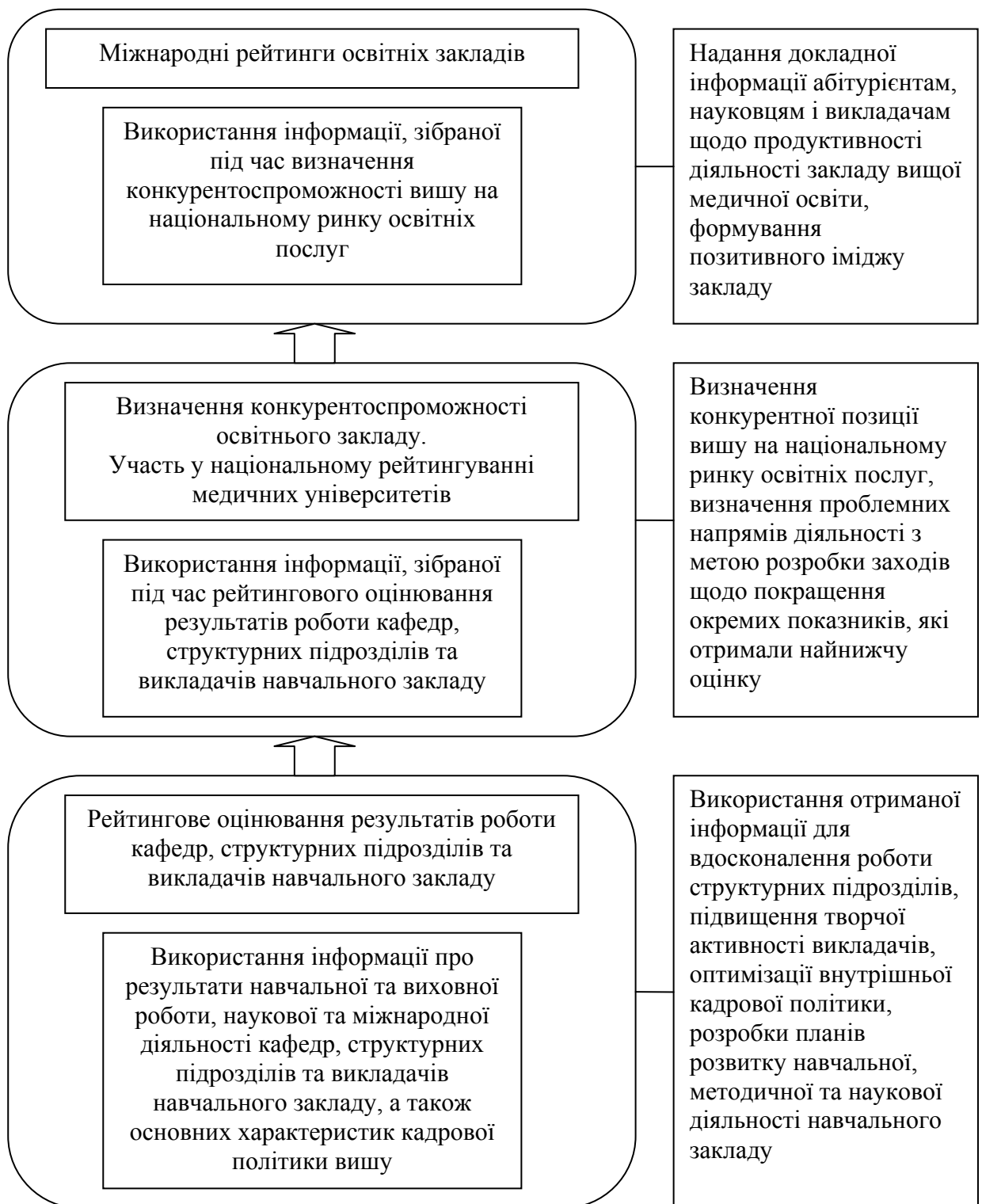

Рис. 1. Рівні практичної цінності використання комплексної методики визначення конкурентоспроможності закладу вищої медичної освіти

Джерело: складено автором

Результати такого оцінювання дозволять створити базу даних для подальшої участі в національному та міжнародному рейтингуванні, виявляти проблемні напрями діяльності навчального закладу, розробляти заходи з вдосконалення роботи структурних підрозділів вишів, підвищення творчої активності викладачів, оптимізації внутрішньої організаційної кадрової політики, розробки планів розвитку навчальної, методичної та наукової діяльності навчального закладу.

Напрямом подальших досліджень може бути розробка єдиної системи нормативних показників діяльності навчальних закладів та прийомів вимірювання результатів навчальної, виховної, наукової, міжнародної та кадрової роботи медичних вишів.

Список літератури.

1. Прядко О.М., Тарасов І.Ю., Шуригін О.В. Рейтингова оцінка ВНЗ регіону як інструмент маркетингового менеджменту. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2016. № 1(23). С. 200-212.
2. Хижняк О.В. Рейтинги як репрезентація якості індивідуального і колективного в освітніх практиках. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія "Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи"*. 2017. № 38. С. 132-139.
3. Чернобай К.Ю. Рейтинги вищих навчальних закладів як складова моніторингу якості професійної освіти. *Народна освіта: електрон. наук. фахове вид.* 2013. Вип. 1(19). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=680 (дата звернення: 12.12.2017).
4. Хорошак К. Про що мовчать рейтинги українських університетів. *Studway*. URL: <https://studway.com.ua/movchat-reytingi/> (дата звернення: 01.02.2018).
5. Бойчук Т.М., Геруш І.В., Ходорковський В.М., Ткач Є.П. Досвід впровадження системи рейтингового оцінювання діяльності викладачів та кафедр у вищому державному навчальному закладі України "Буковинський державний медичний університет". *Медична освіта*. 2016. № 2. С. 77-81.
6. Бойчук Т.М., Геруш І.В., Ходорковський В.М., Ткач Є.П. Рейтингування діяльності науково-педагогічних працівників та кафедр – вагома складова системи внутрішнього забезпечення якості освіти у вищому державному навчальному закладі України "Буковинський державний медичний університет". *Медична освіта*. 2017. № 3. С. 48-57.
7. Горинь Я.О., Горинь М.О., Сенишин О.С. Фактори конкурентоспроможності ВНЗ у сфері вищої освіти України. *Молодіжний економічний дайджест*. 2014. № 1(1). С. 123-126.
8. Горинь Я. Поняття конкурентоспроможності та її специфіка в освітніх послугах. *Evropský časopis ekonomiku a managementu*. 2016. Svazek 2. 5. Vydání. S. 83-88.
9. Константюк Н.І. Основні засади підвищення конкурентоспроможності вищої освіти України в умовах формування глобальної економіки. *Сталий розвиток економіки. Економіка та управління національним господарством*. 2013. № 3. С. 26-28.
10. Артюхов І.П., Шульмин А.В., Аверченко І.В., Козлов Е.В. Системный подход к оценке конкурентоспособности медицинских вузов в современных условиях. *Сибирское медицинское обозрение*. 2011. № 1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistemnyu-podhod-k-otsenke-konkurentosposobnosti-meditsinskih-vuzov-v-sovremennyh-usloviyah> (дата звернення: 10.11.2017).
11. Kořistka C. Der höhere polytechnische Unterricht in Deutschland, in der Schweiz, in Frankreich, Belgien und England. Besser, 1863. 167 p.
12. Academic Ranking of World Universities. *Wikipedia. The free Encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Academic_Ranking_of_World_Universities (дата звернення: 08.12.2017).
13. QS Stars University Ratings. *QS TopUniversities*. URL: [https://www.topuniversities.com/qs-stars#sorting=overall+country="+rating="+order=desc+orderby=uni+search="](https://www.topuniversities.com/qs-stars#sorting=overall+country=) (дата звернення: 09.01.2018).
14. National University Rankings. *U.S. News & World Report*. URL: <https://www.usnews.com/best-colleges/rankings/national-universities> (дата звернення: 30.11.2017).
15. Aguillo I.F. Information on the Ranking Web, including the Webometrics Ranking of Universities Ranking Web of Universities. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/e779/6ddb62e2626f4ecc057c4d50875e3754665.pdf> (дата звернення: 29.11.2017).
16. Измерение рейтингов университетов: международный и российский опыт. Выпуск 2 / под ред. Г.В. Осипова и А.Л. Арефьева. Москва: Центр социологических исследований, 2014. 588 с.
17. Webometrics-2017: рейтинг українських вишів в Internet. *Освіта.UA*. URL: <https://osvita.ua/vnz/rating/54278/> (дата звернення: 30.04.2017).
18. НМУ імені О.О. Богомольця – перший медичний ВНЗ в Україні, який успішно пройшов престижний міжнародний аудит QS STARS. *Євроосвіта*. URL: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=4974> (дата звернення: 25.10.2017).
19. Методика визначення рейтингів університетів України "Топ-200 Україна". *Євроосвіта*. URL: <http://www.osvita.org.ua/abitur/entrance/ratings/1.html> (дата звернення: 29.10.2017).
20. Рейтинг університетів за показниками Scopus 2017 року *Освіта.UA*. URL: <http://osvita.ua/vnz/rating/55425/> (дата звернення: 09.11.2017).
21. Вступ. ОСВІТА.UA: Найбільший бал ЗНО на контракт 2017. *Освіта.UA*. URL: <https://osvita.ua/vnz/rating/vstup-osvita/62736/> (дата звернення: 16.01.2018).
22. Визначено найкращі медичні ВНЗ України. *Аптека.UA*. URL: <https://www.apтека.ua/article/417736> (дата звернення: 11.10.2017).
23. Про рейтингове оцінювання діяльності вищих навчальних закладів IV рівня акредитації та закладів післядипломної освіти МОЗ України: Наказ МОЗ України від 22.11. 2013 р. № 1000. *Ліга закон*. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MOZ21421.html (дата звернення: 17.10.2017).
24. Галузевий моніторинг діяльності вищих навчальних закладів, закладів післядипломної освіти МОЗ України за основними показниками діяльності у 2014 календарному році. Укладачі: О. Павленко, Т. Старча, О. Волосовець, Ю. П'ятницький, І. Булах, А. Горбань, Л. Соколова, Ю. Фисун. Київ: МОЗ України, 2015. 28 с.

25. Положення про рейтингову систему оцінки діяльності кафедр і викладачів Запорізького державного медичного університету “Рейтинг-2017”. URL: http://zsmu.edu.ua/p_685.html (дата звернення: 12.11.2017).

References.

1. Priadko, O.M. Tarasov, I.Yu. and Shurygin, O.V. (2016), “Rating assessment of universities in the region as a tool for marketing management”, *Ekonomichna stratehiya i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, vol. 1(23), pp. 200-212.
2. Khyzhniak, O.V. (2017), “Ratings as a representation of the quality of individual and collective in educational practices”, *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina, Seriya “Sotsiologichni doslidzhennia suchasnoho suspil'stva: metodolohiia, teoriia, metody”*, vol. 38, pp. 132-139.
3. Chernobaj, K.Yu. (2013), “Ratings of higher educational institutions as a component of monitoring the quality of vocational education”, *Narodna osvita*, [Online], vol. 1(19), available at: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=680 (Accessed 12 December 2017).
4. Khoroschak, K. “What are the ratings of Ukrainian universities?” (2018), *Studway*, [Online], available at: <https://studway.com.ua/movchat-reytingi/> (Accessed 01 February 2018).
5. Bojchuk, T.M. Herush, I.V. Khodorkovs'kyj, V.M. and Tkach, Ye.P. (2016), “The experience of introducing a system of rating assessment of teachers and departments in the higher educational institution of Ukraine “Bukowina State Medical University””, *Medychna osvita*, vol. 2, pp. 77-81.
6. Bojchuk, T.M., Herush, I.V., Khodorkovs'kyj, V.M., Tkach, Ye.P. (2017), “Rated activities of scientific and pedagogical workers and departments is a significant component of the system of internal quality assurance in the higher educational institution of Ukraine “Bukowina State Medical University””, *Medychna osvita*, vol. 3, pp. 48-57.
7. Horyn', Ya.O. Horyn', M.O. and Senyshyn, O.S. (2014), “Competitiveness factors of higher educational institutions in the field of higher education of Ukraine”, *Molodizhnyj ekonomichnyj dajdzhest*, vol. 1(1), pp. 123-126.
8. Horyn', Ya. (2016), “Concept of competitiveness and its specificity in educational services”. *Evropský časopis ekonomiky a management*, vol 2, no. 5, pp. 83-88.
9. Konstantiuk, N.I. (2013), “The main principles of increasing the competitiveness of higher education in Ukraine in the context of the formation of the global economy”, *Stalyj rozvytok ekonomiky. Ekonomika ta upravlinnia natsional'nym hospodarstvom*, vol. 3, pp. 26-28.
10. Artiukhov, Y.P. Shul'myn, A.V. Averchenko, Y.V. Kozlov, E.V. (2011), “A systematic approach to assessing the competitiveness of medical universities in modern conditions”, *Sybyrskoe medytsynskoe obozrenye*, vol. 1, available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistemnyy-podhod-k-otsenke-konkurentosposobnosti-meditsinskih-vuzov-v-sovremennyh-usloviyah> (Accessed 10 November 2017).
11. Kořistka, C. (1863), *Der höhere polytechnische Unterricht in Deutschland, in der Schweiz, in Frankreich, Belgien und England*, Besser.
12. Academic Ranking of World Universities (2017), *Wikipedia. The free Encyclopedia*, [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Academic_Ranking_of_World_Universities (Accessed 08 December 2017).
13. QS Stars University Ratings (2017), *QS TopUniversities*, [Online], available at: [https://www.topuniversities.com/qs-stars#sorting=overall+country="+rating="+order=desc+orderby=uni+search=](https://www.topuniversities.com/qs-stars#sorting=overall+country=) (Accessed 09 January 2018).
14. National University Rankings (2017), *U.S. News & World Report*, [Online], available at: www.usnews.com/best-colleges/rankings/national-universities (Accessed 30 November 2017).
15. Aguillo I.F. (2014). “Information on the Ranking Web, including the Webometrics Ranking of Universities Ranking Web of Universities”, available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/e779/6ddb62e2626f4ecc057c4d50875e3754665.pdf> (Accessed 29 November 2017).
16. Osipov, G.V. and Aref'ev, A.L. (2014), *Izmerenie rejtingov universitetov: mezhdunarodnyj i rossijskij opyt*. [Measuring University Rankings: International and Russian Experience], vol. 2, Centr sociologicheskikh issledovanij, Moscow, Russia.
17. The official site of EvroOsvita.ua (2017), “Webometrics-2017: rating of Ukrainian universities in the Internet”, available at: <https://osvita.ua/vnz/rating/54278/> (Accessed 30 April 2017).
18. The official site of EvroOsvita.ua (2017), “National Medical University named after O.O. Bohomolets’ is the first medical university in Ukraine, which has successfully passed the prestigious international audit of QS STARS”, available at: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=4974> (Accessed 25 October 2017).
19. The official site of EvroOsvita.ua (2017), “Methodology for the ratings of Ukrainian universities “Top 200 Ukraine””, available at: <http://www.osvita.org.ua/abitur/entrance/ratings/1.html> (Accessed 29 October 2017).
20. The official site of EvroOsvita.ua (2017), “University ranking on Scopus 2017”, available at: <http://osvita.ua/vnz/rating/55425/> (Accessed 09 November 2017).
21. The official site of Osvita.ua (2017), “Entrance. OSVITA.UA: The highest point of outsourcing to the contract 2017”, available at: <https://osvita.ua/vnz/rating/vstup-osvita/62736/> (Accessed 16 January 2018).
22. The official site of Apteka.ua (2017), “The best medical universities of Ukraine have been identified”, available at: <https://www.apteka.ua/article/417736> (Accessed 11 October 2017).
23. Ministry of Health of Ukraine (2013), The Order “On the rating assessment of the activity of higher educational institutions of the IV level of accreditation and institutions of postgraduate education of the Ministry of

Health of Ukraine”, available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MOZ21421.html (Accessed 17 October 2017).

24. Pavlenko, O. Starcha, T. Volosovets', O. P'iatnyts'kyj, Yu. Bulakh, I. Horban' A. Sokolova, L. et al. (2015), *Haluzevyj monitoring diial'nosti vyschykh navchal'nykh zakladiv, zakladiv pislidyplomnoi osvity MOZ Ukrainy za osnovnyimi pokaznykamy diial'nosti u 2014 kalendarnomu rotsi* [Branch monitoring of the activity of higher educational establishments, postgraduate education institutions of the Ministry of Health of Ukraine according to the main indicators of activity in 2014], Ministerstvo okhorony zdorov'ia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

25. The official site of Zaporizhzhia State Medical University (2017), “Regulations on the rating system for the assessment of the activities of the departments and teachers of the Zaporizhzhya State Medical University”, available at: http://zsmu.edu.ua/p_685.html (Accessed 12 November 2017).

Стаття надійшла до редакції 20.05.2018 р.